

Sascha Kolowrat a jeho továrna na sny

Začalo to u Přimdy:
Filmový hrabě byl i hvězdou
sportovního motorismu
a letectví

Hrabě Sascha, jak mu říkali jeho přátelé a známí, se narodil 29. ledna 1886 a loni 4. prosince uplynulo 65 let ode dne, kdy v New Yorku ani ne dvaadvacetiletý zemřel. Celá Evropa ho znala jako průkopníka filmového umění, motocyklového a automobilového závodníka, pilota, který uměl řídit tehdejší letadla a měl zkušenosti i s balónovým létáním, a poněvadž jeho dobrým přítelem byl Ferdinand Porsche, viděli mnozí později v Kolowratovi i duchovního spoluvůrce slavného Volkswagenu, také jednoho z fenoménů dvacátého století, v němž od nás ze středu Evropy nevězly jen dvě světové války – občas i něco dobrého.

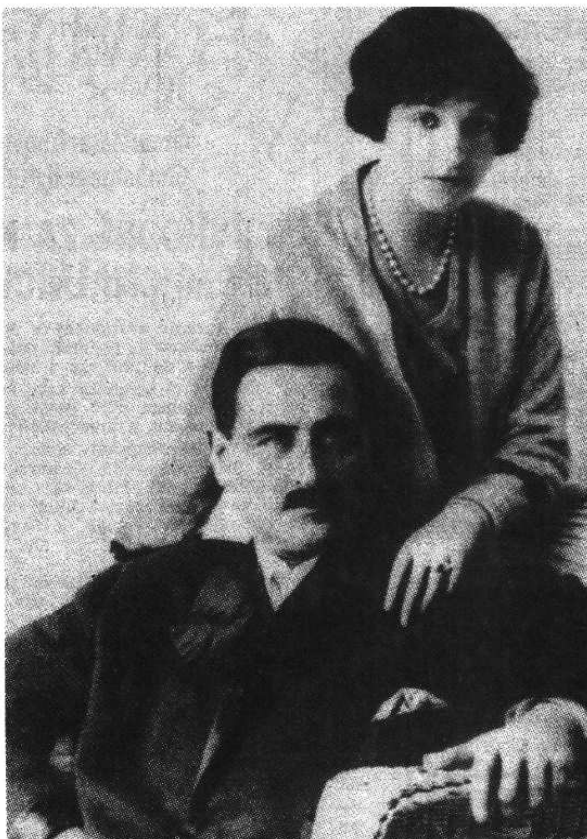
Správně se jmenoval Alexander Joseph hrabě Kolowrat-Krakowský a patřil k radenínské větvi starého rodu. Dnes zapomenuté panské sídlo, zámek Radenín, který vlastnili Černínové, po nich Šporkové a od roku 1754 Kolowratové-Krakowští, leží poblíž Tábora. U kostela je i hrobka rodu Baillet-Latour a v obci významné pozůstatky židovské komunity, která tu za Kolowratů také žila. V rodokmenu otcovské linie měl Sascha Kolowrat slavné předky, kteří vstoupili do dějin celé někdejší říše rakouské. Jejich řada by mohla začít prapradědem a pokračovat až k Alexandrovu otci.

Otec našeho hrdiny hrabě Leopold Filip Kolowrat-Krakowský, se narodil 14. 3. 1852 v Benátkách. Vyrostl údajně, jakož i jeho sestra Františka Xaverie, u příbuzných své zesnulé matky. Nic bližšího historické prameny neuvádějí. Leopold Filip byl chovancem ústavu Theresianum, pak posluchačem práv. První dva roky právnické fakulty absolvoval s dobrými výsledky, sotva dvacetiletý se však dobrovolně přihlásil do armády.

V roce 1883 podnikl hrabě cestu do Spojených států. Důvody neznáme. Chtěl se do Ameriky vystěhovat? Později narážíme na zprávu, že 18. 3. 1884 se v New Yorku konala jeho svatba s baronkou Nadine von Huppmann-Valbella, narozenou 6. 8. 1858 v Paříži.

Asi dva roky poté, co se jim narodilo prvé dítě, vlastní hrdina celé této historie Alexander Josef, odešli rodiče s malým synkem do Čech na fideikomisní panství Týnec u Klatov.

Na zámku v Týnci se pak narodily i poslední dvě jeho děti: 22. 7. 1893 syn Bedřich a 27. 7. 1897 Jindřich. Hraběcí rodina potom přesídlila na zámek Velké Dvorce, poněvadž nově získané panství bylo daleko větší než týnecké. V krásné a rozlehlé zámecké budově Velkých Dvorců pobývali však jen pouhých několik let, neboť dva velké požáry (1907 a 1912), za nichž zámek zčásti vyhořel, je donutily uchýlit se na lovecký zámeček Diana.

Sascha Kolowrat-Krakowsky a Sophia Sonja Troubetzkoy

Z Tachovska do světa

Životní osudy Saschi Kolowrata lze na základě četných dokladů sledovat poměrně velmi podrobně. Jeho život byl krátký, ale nabitý energií, neúnavnou aktivitou a duševní svěžestí – než ho nemilosrdný osud srazil v plném rozkvětu sil. „Filmový hrabě“, jak mu také říkali, by si zasloužil, aby sama jeho životní pouť se stala námětem filmu.

Navštěvoval gymnázium ve Střibře (Mies) a v Kalksburgu, pak vídeňské Theresianum jako kdysi jeho otec. Z otcovy strany byl nadán fantazií, feudálním tradicionalismem a smyslem pro krásu, ze strany matčiny naproti tomu výjimečnou obchodní podnikavostí. Od časného mládí měl dvě záliby, které se navzájem doplňovaly: techniku a sport. Účastnil se motocyklových a automobilových závodů, získával ceny a lámal rekordy, roku 1910 složil jako v pořadí čtrnáctý Rakušan pilotní leteckou zkoušku, účastnil se prvních balónových letů nad Rakouskem, projel automobilem Evropu křížem krážem až na Krym a do severní Afriky a nezapomínal nikdy spojit své hobby s výhodnými obchody. Po první světové válce se věnoval automobilovému podnikání ještě výrazněji. Jeho přítel Ferdinand Porsche, tehdy ještě v ředitelském křesle firmy Austro-Daimler, byl právě jím inspirován k myšlence lehkého a malého lidového vozu, jak ji později naplnil slavný „Volkswagen“. Porsche ho vybavil čtyřválcovým motorem o obsahu 1,1 litru a nazval ho „Sascha“. Roku 1922 vyrobil Austro-Daimler čtyři kusy tohoto zkušebního typu vozu a nasadil ho jako sportovní a závodní automobil do náročných soutěží. Hrabě Sascha se s ním účastnil i horských závodů, k sériové výrobě však

nedošlo, poněvadž chyběly finanční prostředky. Byl to však nesporně výchozí bod, jímž Porsche zahájil svou cestu za světovou slávou.

Hrabě Sascha si získal i za hranicemi Rakouska nejen pověst "allround-sportsmana", ale také podnikatele v novém a znenáhla se prosazujícím novém oboru, který z pohyblivých fotografií pro vlastní zábavu a rozptýlení dokázal učinit umění a také průmysl nebývalých rozměrů. Právě Kolowrat z pouhé osobní záliby stvořil první domácí filmovou továrnu. Od francouzského Gaumonta si opatřil recept na vyvolávání filmové kopie. Z fotografického oddělení vojenské technické komise ve Vídni – byl tehdy sám „jednoročním dobrovolníkem“ u dragounu – získal na přelomu roku 1907/08 nejlepšího fotografického laboranta té doby v Rakousku vůbec, feldvébla Oskara Berku.

Povzbuzen setkáním s pařížským filmovým podnikatelem Charlesem Pathé, založil Kolowrat roku 1910 v Přimdě (na zámku Velké Dvorce) vlastní „Sascha-Film-Fabrik“, kterou roku 1914 přeložil do Vídně. Roku 1911 natočil velkou filmovou reportáž o svatbě arcivévodky Karla se Zitou von Bourbon-Parma, dalšími náměty bylo dobývání železné rudy ve štýrských dolech, krásy Dalmácie a Dolomit, hrad Kreuzenstein, Gardské jezero a život vídeňské metropole, křest válečné lodi Tegethoff, automobilové cesta rakouskými Alpami a pozvánka do Merana. Ve vídeňské Pappenheimgasse je na domě čp. 2 pamětní deska, jejíž německý nápis hlásá, že tu po mnoho let působila první rakouská filmová společnost, kterou založil „filmový hrabě“ Sascha Kolowrat. Když byly její laboratoře a ateliéry přeneseny ze zámku Velké Dvorce do Vídně, stal se jejím sídlem právě tento dům.

Roku 1913 vznikl v produkci firmy Sascha celovečerní film Milionový strýček (Der Millionenonkel) se slavným hercem Girardim. Následujícího roku začala válka a hrabě nastoupil do armády – sloužil u automobilové jednotky. Tehdy přemístil svou filmovou výrobu z Přimdy (Pfraumberg) do Vídně. Podařilo se mu pak roku 1915 přejít služebně k vojenské tiskové a propagační agentuře ve Vídni, kde se od té doby soustavně zabýval výrobou válečných filmových týdeníků Wochenschau a vojenských filmů vůbec.

Roku 1916 založil také tzv. „Österreichisch-ungarische Sascha-Messter-Film-Fabrik GmbH“. Ze záznamu státního pohřbu císaře Františka Josefa I. bylo pořízeno během tří dnů a tří nocí 255 kopií, na tehdejší dobu výkon skutečně mimořádný. Kromě toho vznikly roku 1916 filmy o třech bitvách u Isonzo, o Vídni ve válce, o jednom dni na frontě u tyrolských horských myslivců, o obraně Karpat, posléze i tři veselohry se slavným komikem Maxem Palenbergem: Pambulík má hlad, Pambulík dostane dítě a Pambulík jako opice. Mezi 14 filmy, které byly natočeny roku 1918, stojí za zvláštní zmínku titul „Mučedník svého srdce“ (Der Märtyrer seines Herzens) o Beethovenovi v hlavní roli s Franzem Kortnerem. Nato založil Kolowrat společnost „Sascha Film Industrie AG“, jejímž se stal předsedou. V ní se také spojily firmy „Sascha Filmfabrik A. Kolowrat“, „Österreichisch-ungarische Sascha-Messter-Filmfabrik GmbH“ a „Philipp & Pressburger“.

Roku 1919 vzniklo 15 filmů. Na podzim rohu roku odjel Sascha Kolowrat do USA, znovu pak v létě roku 1920. Založil tam vlastní filmovou distribuční firmu pod názvem „Herz Film Corporation“ a jeho domácí rakouská Filmindustrie naopak převzala zastupování hollywoodské společnosti Paramount ve Vídni. Na mezinárodním trhu se produkce značky Sascha-Film dobře prodávala.

Z filmů roku 1920 je nejvýznamnější film Jeho Veličenstvo žebráček (Seine Majestät das Bettelkind) na námět slavné novely Marka Twaina Princ a chudás, natočený v režii Alexandra Kordy. Z produkce dalších let lze jmenovat alespoň některé tituly: 1924 – Královna otroků

(Die Sklavenkonigin) v režii Mihály Kertész (ano, je to pozdější hollywoodský klasik Michael Curtiz) v hlavní roli s Marií Cordovou, ženou Alexandra Kordy, 1925 – Salambo na námět Gustava Flauberta, režie Pierre Marodon, 1927 – Mizzi z Prátru (Die Pratermizzi) s Anny Ondrákovou a Hugo Thimigem, dále Tingeltangel s D. Davisovou a Paulem Hartmannem a Café Electric s Willy Forstem a Marlene Dietrichovou, všechny tři filmy posledně jmenované v režii Gustava Ucického.

Hrabě Sascha se 30. 4. 1923 oženil s princeznou Sofií Trubeckou, jejímž otcem byl někdejší carský vyslanec v Římě kníže Nikolaj Trubeckoj. Ona sama se ve věčném městě také 4. 2. 1900 narodila. Svatba byla Thayerem a Ucickým (to byl mimochodem syn slavného secesního malíře Gustava Klimta) nafilmována a zčásti promítána už u svatební tabule. Jinak šťastné manželství zůstalo bezdětným.

Zato obchody se hraběti Saschovi nepochybně dařily. Inspirován otcem a jeho úzkými vztahy s první českou automobilkou Laurin & Klement v Mladé Boleslavi, začal pokoušet i on sám štěstí jako závodník. Měl nejlepší čas na slavných motocyklových závodech v Semmeringu. V roce 1918 startoval spolu s Eduardem Kargem (1876-1964) v prvním ročníku Závodu prince Heinricha. Účastnil se i slavné Rallye Automobile Monaco, již vstoupil do historie automobilového sportu.

V roce 1910 podnikl spolu s Konstantinem svobodným pánem von Economo první rakouský balonový let. Když jeho otec téhož roku zemřel, zdědil po něm Kolowrat podíl na firmě Laurin & Klement. Jeho úspěchům v automobilových závodech ve východní Evropě a v Rusku vděčil pak podnik za posílení vývozu do těchto dosud motorismem nedotčených končin, kam v letech 1911-1913 dosáhl export 35 % celkové produkce osobních automobilů firmy!

Laurin & Klement dodal mimo jiné 200 autodrožek do Petrohradu a vozidla pro první ruskou omnibusovou linku. Továrna vzkvétala natolik, že k ní mohl Sascha jako člen dozorčí rady připojit roku 1913 libereckou firmu „Reichenberger Automobilfabrik GmbH“. Za jeho spolupůsobení se uskutečnil roku 1925 prodej továrny Laurin & Klement Škodovým závodům. To už byla jen pouhou vzpomínkou Kolowratova legendární cesta do Ruska po trase Vídeň-Petrohrad-Sevastopol před první světovou válkou.

Hrabě žil i nadále ve Vídni a věnoval se vedení firmy Sascha Film AG jako její prezident.

Na jaře roku 1927 přepadly jedenačtyřicetiletého muže zdánlivě železného zdraví záhadné trávicí potíže. Dostavila se žloutenka, kterou nezmírnil a nezastavil ani léčebný pobyt v Karlových Varech. Operace přivodila jisté zlepšení, ale rakovina slinivky, kterou přitom chirurg zjistil, dávala pacientovi naději na pouhých několik měsíců života. Hrabě strávil léto v lázních Semmering. Podílel se sice ještě na řízení své firmy, udáel pokyny a dával si referovat o prvých pokusech se zvukovým filmem, samotné práce se však už účastnit nemohl. Smrt nastala jednoho pochmurného zimního dne 4.

12. 1927. Zesnulý byl pak převezen do Týnce k věčnému odpočinku, je uložen v hrobce zámecké kaple nedaleko řakve otcovy.

Z Heimatbote přeložil Jan Mareš